

párhuzamosan kimutatható katolikus és protestáns elemeket bemutatva körvonalazta e különleges régió közösségeinek együttélését. Szegedi Edit (BBTE) a brassói ortodox román és a protestáns közösségek viszonyát járta körül, lezárásul pedig Guitman Barnabás (PPKE) a bártfai példán igyekezett a nemzetközi reformációkutatásban már kidolgozott konfesszionalizálódás folyamatát bemutatni.

(Gál-Mlakár Zsófia)

Egyházak és tolerancia Magyarországon (Budapest, 2007. december 5.)

Az 1947. évi XXXIII. törvény megszületésének 60. évfordulója alkalmából az Oktatási és Kulturális Minisztérium Egyházi Kapcsolatok Titkársága, valamint a Miskolci Egyetem Bölcsészettudományi Kara rendezett tudományos konferenciát az MTA Társadalomkutató Központjában.

A konferencia hivatalos meghívójából idézzük a következőket: „Az állam és az egyházak kapcsolatának magyarországi történetében kevésbé ismert, ám annál nagyobb jelentősége van a bevett és elismert vallásfelekezetek között az elismert vallásfelekezetek hátrányára fennálló különbségek megszüntetéséről szóló 1947. évi XXXIII. törvény megszületésének. Az idén hatvan évvel ezelőtt, nem sokkal a második világháború után keletkezett ez a jogszabály, mely merőben új helyzetet teremtett a magyarországi egyházak, vallásfelekezetek jogállását illetően. Az egyházakra vonatkozó addigi jogszabályok értelmében a Magyarországon létező vallásfelekezetek jogi státus szerint három kategóriába voltak sorolva: bevett, elismert és túrt felekezetek. Ez a koordinációs rendszer a második világháborút követően nem volt fenntartható, hiszen a vallás szabad gyakorlásához fűződő állampolgári jog tekintetében különbséget eredményezett polgár és polgár között azáltal, hogy bizonyos felekezetek többletjogokkal rendelkeztek, míg mások hátrányos helyzetben voltak. Az 1947. évi XXXIII. törvény azáltal, hogy a bevett és az elismert felekezetek jogi státusa közötti különbségeket megszüntette, fontos szerepet játszott abban a folyamatban, amely az egyházaknak Magyarországon az 1990. évi IV. törvény által deklarált és megvalósított teljes egyenjogúságához vezetett. Annak ellenére igaz ez, hogy a törvény maga igen ellentmondásos időszakban keletkezett, és a történelem megakadályozta, hogy egy polgári demokratikus közegben fejtsse ki hatását.”

A konferencián a téma számos szaktekintélye vett részt. Négy részben hangzottak el 20-25 perces előadások, egy-egy blokkban három előadó és egy előre felkért hozzászóló fejthette ki a gondolatait. Az első részben CSEPREGI ANDRÁS evangélikus lelkész, az OKM Egyházi Kapcsolatok Titkárságának vezetője; RUZSA FERENC filozófus és indológus, a Tan Kapuja Buddhista Főiskola rektora; és GÁBOR GYÖRGY vallásfilozó-

fus, az Országos Rabbiképző Egyetem docense beszélt a tolerancia teológiai vonatkozásairól. Az előadók az egyes világvallások toleranciához való viszonyát vizsgálták, jelesül a kereszténységét, a zsidóságét és a buddhizmusét. A konferenciáról – az előzetesen meghirdetett program ellenére – más elfoglaltsága miatt hiányzott VÁRSZEGI ASZTRIK, aki a „Katolikus egyház és a tolerancia Magyarországon” címmel tartott volna előadást, a konferencia első részében. Így az előadók között a legnagyobb keresztény felekezet részéről senki sem képviseltette magát a rendezvényen. Az előadások utáni rövid diszkuszióban – Csepregi András előadásának apropóján – vita bontakozott ki arról, hogy vajon a monoteista vallás minden esetben természeténél fogva intoleráns-e, hiszen például a Biblia alapelveként szögezi le az egyén lelkiismereti szabadságát. Monoteizmus és monoteizmus között persze nagy különbség van, hiszen például az iszlám vallás egészen más megközelítésből szemléli ezt a kérdést.

A második blokkban a téma történeti vonatkozásai kerültek napirendre. FAZEKAS CSABA történész, a Miskolci Egyetem oktatója előadásában az állam és az egyházak magyarországi kapcsolatairól beszélt a 18-20. században – a rendelkezésére álló idő miatt értelemszerűen vázlatosan, a főbb csomópontokat (törvényeket) kiemelve. SZABÓ CSABA történész, a Magyar Országos Levéltár főigazgató-helyettese a törvény megszületésének közvetlen történelmi előzményeiről, a koalíciós időszak 1944-1947-ig tartó szakaszáról szólt. (Megjegyzendő, hogy – Romsics Ignác terminus technicusával élve – sokkal pontosabb Magyarország szovjetizálásának időszakának nevezni az 1944-1949 közötti időszakot.) Ezt követően RAJKI ZOLTÁN történész, az Adventista Teológiai Főiskola oktatója előadásában a kisegyházak és az 1947. évi XXXIII. tv. kapcsolatát vizsgálta, illetve ezen belül is főképp azt az utat, amely a kisegyházak számára a törvény megszületéséig vezetett. FEKETE SÁNDOR, a Miskolci Egyetem politológusa hozzászólásában pedig a szovjet hatalom és a törvény egymáshoz való viszonyát vette górcső alá.

A konferencia második felében a téma jogi vonatkozásai – és egyben aktualitásai – kerültek napirendre. SCHWETZER GÁBOR, az MTA Jogtudományi Intézetének tudományos munkatársa a felekezetek egyenjogúságának alkotmányos alapjairól beszélt, kiemelve a 4/1993-as alkotmánybírói határozat jelentőségét, amely leszögezi, hogy az államnak az egyházakat egyenlően kell kezelnie – noha a társadalmi súly tekintetében természetesen vannak különbségek közöttük. KÖBEL SZILVIA, az OKM Egyházi Kapcsolatok Titkárságának egyházjogi szakértője az állam és az egyházak közötti megállapodásokat vizsgálta, mind a pártállam, mind pedig a jogállam időszakában, rámutatva – többek között – az 1997-es, Szentszékkal kötött szerződés jogi szempontból problémás vonatkozásaira. SZATHMÁRY BÉLA, a Károli Gáspár Református Egyetem docense a református egyház és a felekezeti egyenjogúság, valamint az 1947. évi XXXIII. tv. és a felekezeti egyenjogúság kapcsolatáról szólt, kiemelve,

hogy a történelmi előzményeket tekintve valóban fontos határkő a törvény megszületése, de ez mégsem biztosított teljes egyenlőséget a felekezetek számára. FEDOR TIBOR, az OKM Egyházi Kapcsolatok Titkárságának titkárságvezető-helyettese hozzászólásában a felekezetek állam által történő finanszírozásának egyes vonatkozásait, a rendszerváltozás óta eltelt időszak tanulságait emelte ki.

A konferencia záró szakaszában a téma nemzetközi összefüggéseiről hallhattunk három előadást. SAJÓ ANDRÁS, az MTA rendes tagja, kutató professzor Vallási tolerancia és felekezeti egyenjogúság a nemzetközi jogban címmel a strasbourggi Emberi Jogok Európai Bíróságán végzett munkája kapcsán a világszerte figyelmet kiváltó események egyes területeiről beszélt. BRAGYOVA ANDRÁS alkotmánybíró, az MTA Jogtudományi Intézetének tudományos tanácsadója előadásában a konkordátumot mint nemzetközi szerződést és jogforrást a nemzetközi jogban vizsgálta. Majd BUDA PÉTER valláspolitikai szakértő „Vallások, egyházak, tolerancia globális összefüggései napjainkban” címmel a vallási fundamentalizmus egyre növekvő befolyására, és ezzel párhuzamosan a szekuláris államra nézve fenyegető veszélyekre hívta fel a figyelmet. SZENT-IVÁNYI ILONA unitárius lelkész hozzászólásában többek között az 1568-as tordai országgyűlés jelentőségét emelte ki, mint amely Európában elsőként biztosított lelkiismereti és vallásszabadságot – igaz, csak négy felekezetnek: a katolikusnak, a reformátusnak, az evangélikusnak és az antitrinitáriusnak. Az előadások utáni diskusszióban pedig középponti téma volt a nagy visszhangot kiváltó dán karikatúrák ügye, illetve a Magyarországi Református Egyház ennek kapcsán kibocsátott körlevele.

A tudományos konferenciát értékelve megállapítható, hogy egy minden szempontból igen lényeges kérdéskör tárgyalására került sor ezen a napon. Dicséret illeti a szervezőket, amiért egy ennyire gazdag programot állítottak össze, valóban interdiszciplinárisra téve ezáltal az ülést. Érdemeikből semmit sem von le, ha két apró dologra felhívjuk a figyelmüket: a konferencia kissé zsúfolt időbeosztása nem tette lehetővé az elmélyült diskussziót, amelyet talán szerencsésebb lett volna az egyes blokkok végén, megfelelő időkeretben – nem pedig az összes előadás után – megtartani, hiszen akkor frissek az élmények a hallgatóságban az egyes előadásokról. Ezen kívül pedig minden bizonnyal segítené a téma feldolgozását, ha egy-két, rövid terjedelmű segédanyagot – például a szóban forgó törvény szövegét – a résztvevők rendelkezésére bocsátottak volna. Összességében azonban egy remek kezdeményezést kitűnő kivitelezéssel valósítottak meg mindazok, akik a konferencia megszervezésében fáradoztak.

(Holló Péter)